

Periszkóp Jolie rousse száma – a *Periszkóp* 1925. májusi számában jelent meg Apollinaire A SZÉP VÖRÖS ASSZONY című verse Szegi Pál fordításában.

Tihanyi – Tihanyi Lajos (1885–1938) festő, a *Periszkóp* párizsi szerkesztője.

Menczer – Menczer Béla (1902–1983) író, publicista.

Frankli nem gondol a csöbörből visszamászni? – Frankl Sándor (1896–1945) könyvkötő, Szegi egykori iskolatársa az iparművészeti iskolában. Elsők között tér haza a párizsi emigrációból, ekkor már Pesten dolgozik. 1945-ben a nyilasok agyonlőtték.

Politzer – Politzer György (1903–1942) filozófus, egy darabig Szegivel és Illyéssel együtt dolgozik a „Les Petits Bonhommes” könyvkötészetében. A francia ellenállás mártírjaként hal meg.

Böske – Markos Erzsébet (1899–?) iparművész, Szegi Pál első felesége.

Sumonyi Zoltán

EGY JOZEFINISTA

Kazinczy-átiratok

I. József császár leírása (prima vista)

Ezerhét százhetvenben
először láthatám:
Patakra jött, vagy inkább
megállt pihenni ott;
kiszállva egy szekérből,
kérdézeté, az út
Munkácsra merre fordul,
s miféle stációk
következhetnek addig?
Fölrta gondosan.

Posztó felsőruhát és
viaszkosvászonból
való csákót viselt, tán
eső ellen, de azt
csak hón-alá szorítva,
miközben jegyzetelt.
Egy jól megnőtt szép férjfi:
setét szöghajjal, és
nagy csontos homlokáéhoz
keskeny metszésű orr.

Ebéd közt ő beszélt csak,
deákul (s helytelen):
„*Iste vinus* (jól: vinum)
Tokajinus?” – Mögé
kerülve „*Ita*” mondtam,
s csudáltam, hogy a zöld
egyenruhája foltos:
könyöknél foldva volt.

Ebéd után szekérré
ülvén, Újhely felé
sietve távozott. – Még
tíz évig nem király,
de már öt éve császár:
a német-római.

II. Az iskolákról (1789)

Józsefünk, a király, minden megyénket
csak tíz cirkulusokra vonta össze;
így a Kassaiba, amelyet Sáros,
Torna és Abaúj, Szepes, meg Zemplény
régii vármegye alkot, egy főispán:
Szentiványi Ferenc neveztetett ki.

Mellé, iskolaügyben, a szent embert,
ama gróf Törököt helyezték bölcsen,
s engem a nemzeti iskolák feletti
buzgó látogatásokkal bízott meg.

Három évem alatt megszervezhettem
éppen százhuszonöt tanintézménynél
több mint *húsz közöset, hatvan pápistát,*
huszonöt lutheránust, öt pravoszláv-,
hét zsidó-hitiüt, és öt kalvinistát.

Ám ez nem vala kedves mindeneknek:
gyakran lázadozott a köznemesség
és a sok hivatalt vesztett alispán:
vissza! Vissza megyéinket! – Kiálták.

III. A theátrumban (Bécs, 1790)

...Estve nagy zúgás vala lent: mint méhkas a földszint,
Minden széksorból repül egy-egy fürge tekintet
Föl, ama *lózsi* felé, hol a császár fog helyet éppen.
Első dolga ezért, hogy az égő kétkarú gyertyát
Páholszéke előtt – belekoppintván – kihunyassa.

Arcát így ritkán vehetém ki a sűrke homályból,
Csontos homloka és a paróka alól a nagy orra
Látszott csak, s hogy a bőr fityegett szikkadtan az arcán.
Tudtam, Belgrádról betegen jött föl, de hogy éppen
Itt, a theátrumban legyen? És így lássam utolszor...?!

Storazzi, az a szép primadonna feledteti végül
Ezt a melancholiát; szememet, fületem gyönyörítve.
Hol van a szó, vagy ecset, kibeszélni, lefesteni híven,
Mennyi lelki vigasz szabadul ki a jó muzsikából!
(Mozart karvezető vala. S verte a fortepianót.)

Hans-Georg Gadamer

MOZART ÉS AZ OPERA PROBLÉMÁJA

Nádori Lília fordítása

Nincs kényesebb dolog, mint zenéről beszélni, különösen, ha valaki – mint én – illetéktelenül merészkedik erre a területre, és csak indirekt módon, szövegeken keresztül vetemedik e merészségre. Gyermekkoromban akárhányszor dalra fakadtam, azt mondták: „Fiam, csöndben légy, ezt nem lehet kibírni.” Az iskolai kórusból is rövid úton eltávolítottak. Akkoriban élt és virult a botfúlúség mítosza. Nem lépett még színre Carl Orff, akinek nagy érdeme, hogy bebizonyította: a botfúlúség előítélet, nemcsak az írás-olvasás, de a hallás és az éneklés is fejleszthető.

Minden serdülő életében eljön a nap, amikor elhatározza, hogy függetleníti magát a szülői háztól. Természetesen velem is így történt, és az első következmények egyike az volt, hogy elkezdtem barátkozni a zenével. Életem első koncertje nem is volt rossz választás. Szülővárosomban, Breslauban az 1918–19-es évadban Georg Dohrn kitűnő betanításában Mahler DAL A FÖLDRŐL című művét adták elő. „*Allüberall und ewig blauen licht die Fernen! / Ewig... ewig...*”¹ A mai napig megmaradt tudatalattim legmélyebb zu-

¹ „Mindenütt és örökké fényesen kéklik a messzeség! / Örökké... örökké...”